

I. N. J.
DISSERTATIONIS
DE
ÆQUILIBRIO
IMPERIORUM
PARTEM POLITICAM,
CONSENSU AMPL. FACULT. PHILOSOPHICÆ IN
REGIA ACADEMIA ABOËNSI,
PRÆSIDE
MAXIME REVERENDO *atque* CELEBERRIMO
D: NO DOCT. JACOBO
GADOLIN,
SCIENT. NATUR. PROFESSORE REG. & ORD.
nec non ACAD. SCIENT. HOLM. MEMBRO,
PRO GRADU MAGISTERII
PUBLICO EXAMINI SUBJICIT
FRIDERICUS PRYSS,
DIE XXIX. MARTII ANNI MDCCCLX.
L. H. A. M. C. S.

ABOÆ, Impressit DIRECT. & TYPOGR. Reg. Magn. Duc.
Finland. JACOB MERCKELL.

S:æ R:æ M:tis
MAXIMÆ FIDEI VIRO,
Reverendissimo PATRI ac DOMINO,
D: NO CAROLO
FRIDERICO
MENNANDER,

S. S. Theologiæ DOCTORI Celeberrimo,
Diœcœsos Aboënsis EPISCOPO Eminentissi-
mo, Regiæ Acad. ibid. PRO-CANCELLARIO
Magnificentissimo, Scholarum per Diœcesin
EPHORO Accuratissimo, Reg. Acad. Scient.
Holm. MEMBRO Dignissimo.

MÆCENATI MAXIMO.

I Nclyte Fennorum Præful, tutela bonorum,
Atque simul Patrii gloria rara soli.

Quem

Quem veluti Phœbum celebrant Heliconis alumnæ
Cui sua munificâ dona dedere manu,
Præside quo vernant artes, & Templa Tonantis
Egregie florent, ac pietate nitent.
Ecce TUOS properat trepidante accedere gressu
Musæ lares, secum munera parva ferens.
Des facilis veniam, meritos quod mactet honores
Ipsa TUIS aris, supplice voce precor.
Sunt hæc, nam fateor, tanto vix Nomine digna,
Sunt nimium meritis inferiora TUIS.
Sed TUA mirantur cum grandia facta Triones,
Dum stupet ad laudes Fennia tota TUAS:
Dum quoque MENNANDRI petit ardua culmina cœli
Nomen, & adplausus æthera celsa ferunt;
Haud fas, hærescat tenero mea lingua palato,
Plausibus in Patriæ non ego mutus ero.
Hinc præstat pignus devotæ mentis adesse,
Quam rigidam ingrati jure subire notam.
Suscipias igitur, Mæcenas Optime, scriptum,
Non sic ingenio, quam pietate imicans.
Promere quo melius renuit mea parva Thalia,
Quicquid ei desit candida vota dabunt:
Quot virides produnt vernalia tempora campos,
Germinat & nitidas florida terra rosas;

Tot TIBI contingent, opto, ter prospera fata;
Tot TIBI Fortunæ commoda læta fluant!!!

REVERENDISSIMO NOMINI
TUO

*devotissimus cultor,
FRIDERICUS PRYSS.*

RECTORI MAGNIFICO,
D: NO DOCT. OLAVO
PRYSS,

Juris Patrii & Romani PROFESSORI Con-
sultissimo, Celeberrimo,
PATRUO CARISSIMO.

IN TUTTI CANTUS

R omulides referunt, viguit dum Roma superba,
Cara propinquorum signa tulisse pie;
Sicque satis memores quali & quo sanguine nati,
Majorumque modis queis licet acta sequi.
Hunc clarum morem jam nos sectamur & ultiro;
Exemplum præbent nomina clara bonis.

Ut

Ut taceam reliquos nostra de Hirpe creatos,
Queis justas laudes tempora nulla negant,
Ipse TUIS meritis splendescis, **PATRUE** svavis,
Cognitus est cunctis ingeniique vigor.
Hincque viroque legar, cui sum tam sanguine junctus,
Accedent scriptis lumina grata meis.
Sed meritas laudes numeris celebrare canoris,
Exsuperat vires, parva Thalia, tuas.
Ergo opus hoc alii faciant, mihi sanguinis ordo
Hæc svasit cultus pignora ferre **TIBI**.
Scilicet hunc tenuem **TIBI** nunc offerre libellum
Præcipit & pietas, & benefacta jubent.
Utque soles facilis nunc munera suscipe parva;
Hæc mea Musa valet, prætereaque nihil.
Quemque mihi præstas semper servare memento
Affectione tenerum: Vive valeque diu.

PATRUI CARISSIMI

cultor humillimus;

FRIDERICUS PRYSS.

D. D.

S. I.

Tatum Naturalem, in quo quisque
suo vivere potest arbitrio, ceu huma-
næ felicitatis apicem ac omnium bo-
norum promum condum jure merito-
que respiceremus, modo eximia illa,
primis nostris Parentibus concessa, naturæ bonitas,
in posteris ipsorum adhuc esset superstes. Aurea e-
nim libertas & justa omnium æqualitas eximerent
homines a molestis legum repagulis, commodaque
ipsis indulgerent, Cœlestibus etiam convenientia ge-
niis. Non vana in hoc ambitio, nec insatiabilis au-
ri fames aut effrena voluptatum cupidio interdiu
mortaliū arroderet præcordia & noctes faceret inso-
mnes, sed æquabiles mores animum redderent tran-
quillum & corpus vegetum. Has autem prærogati-
vas inanes ingenii humani lusus & svavia vigilan-
tium somnia, ingenti jam labe penitus corrupti exi-
stimus, inque statu hominum naturali immanes
malorum catervas exhorrescimus. Quamvis autem

A

statum

statum hunc, propter summam, quæ humana occu-
 pavit pectora, malitiam, multa eademque gravissima
 concomitentur incommoda; rationem tamen non
 consulunt, qui eundem, pro præsenti ratione, bel-
 lum omnium in omnes esse, cum Hobbesio argute
 contendunt. Ipsa enim natura, si ejus decreta sedate
 audiamus, statim nos condocet, mortales ad prælia
 & mutuas cædes minime esse creatos. Rapimur e-
 nim, nescio quo impulsu, ad societatem colendam,
 atque Brachmanum, ceterorumque his similium,
 placita, aliorum consortia aversantium & fugienti-
 um, ceu ex Styge educta & ipsi naturæ contraria,
 quam primum nostri consciæ sumus facti, detestamur.
 Præterea lacesendi pruritus, qui primus ad bellum
 gradus est, quique ex opinione eximiarum in no-
 bis virium oritur, consistere nullo modo potest cum
 maxima illa & animi & corporis imbecillitate, quam
 quisque nostrum ab ipsis cunis experiri cogitur.
 Naturalis infirmitatis hujus sensus non potuit non
 quam maxime gravis esse; quamobrem mortales
 mature circumspicerunt rationes, quibus ex squalida
 miseria emergere & ad optatam securitatem perve-
 nire possent. Cumque in solitaria status naturalis vi-
 ta non solum nulla commoda sperari posse, sed potius
 ærumnarum cumulos indies accrescere animad-
 verterent palantes, quales quondam extitisse Historia
 docet, hominum greges, molestiarum antidorum
 in mutuis auxiliis, ipsa natura duce, quæsiverunt.
 Primo autem mutua sexus utriusque inclinatio, qua
 ad speciem suam propagandam cuncta feruntur ani-
 mantia,

* *) 3 (* *

mantia, viam pandisse videtur ad societas quas-
dam ineundas. Concordiâ autem conjugum cum
asperitas prioris vitæ admodum mollesceret, aliae ali-
æque familiæ ad nova societatis majoris fœdera in-
vitabantur, & ut discordiarum fomites tollerentur,
vel uni, vel pluribus patribus familias facultatem
concedebant, ea statu minandi & imperandi, quæ salus
requireret omnium. Tenuia hæc erant initia, & prima
societatum civilium stamina. Vix autem commoda, ex
voluntatum unione ac contiguis habitatiunculis oriun-
da, sentire cœperant fœderatæ hæc familiæ, cum si-
mul viderent, aucto sociorum numero, feliciorem
adhuc futuram vivendi rationem; exigui enim hi
ceus auxiliatrices sibi invicem porrigo manus,
malevolos Læstrygones & feroces Harpyjas facile
reprimere ac arcere potuerunt. Confluxerunt itaque
plures ejusmodi cœterus, carosque conjunxerunt pe-
nates. Hominum sic una habitantium haud medio-
crem quidem, attamen adhuc fluctuantem, levique
momento turbandam fuisse felicitatem, propter
pervicaces quorundam sociorum mores, censemus.
Necesse proinde erat, ut per obices & claustra, ma-
leferiorum violentiæ impervia, istæ præmunirentur
societates. Supremi Numinis imperium in subluna-
ria omnes quidem agnoscebant, &, quod læsam ulci-
scatur justitiam, nemo ignorabat. Nativa porro ho-
nestatis principia & necessariam pactorum ac pro-
missorum fidem passim sentiebant. Hæc autem o-
mnia parum valebant vel ad multitudinem in justo,
uti par erat, continendam officio, vel ad imbellem

gentem contra cruentas increcentium populorum minas ac cædes defendendam. Ut itaque dissona hæc hominum turba ad concordiam redigeretur; salute publica id exigente, communi consensu intra æquitatis cancellos singulorum voluntates per leges constringebantur. Atque ut hæc eo melius vigerent, custodiam earum vel uni personæ, cujus nota erat integritas, vel pluribus etiam expertæ probitatis Viris commiserunt, potestatem ipsi vel ipsis concedentes, temere tergiversantes per pœnas, delictorum gravitati proportionatas, ad debitum cogendi obsequium. Hoc igitur modo exstiterunt imperia, ultimum illud ac tutissimum permansuræ felicitatis asylum. Status hic Civilis vitia, morbos illos epidemicos, si non penitus tollat, quod humana non permittit conditio, malitiam tamen, iterum iterumque pullulantem & caput exferentem, validis adeo coercet frenis, ut tranquillitatem externam vix evertere aut disturbare queant. Animorum enim & sententiarum diversitatem ad suavem reducit harmoniam, atque litium & controversiarum segetes in prima suffocat herba; securitatemque, hinc privaram per leges & bona instituta, illinc publicam vel per foedera vel etiam per jugem armorum usum munit ac confirmat.

§. II.

OMNIBUS in corporibus, quæ justam habebunt firmitatem medium quoddam inter minimum & maximum sedulo esse observandum, quotidiana condonet

cet experientia, adeo ut utrumque extreum attingere, & que interdum perniciosum censeatur. Nam & stylus nimis gracilis ac tenuis levi motu facile disrumpitur: ipsique colossi, si in nimiam protrahantur altitudinem, proprio saepe pondere ita aggravantur, ut post modicum ictum oppido concidant & confringantur, suaque ruina inopinatam cladem adstantibus adferant. Corporibus his haud multum dissimilia sunt imperia; quippe quae debitam requirunt magnitudinem, si inconcussa manebunt. Si enim civitates nimis sint angustæ, ac proinde etiam parum potentes, nec per foedera, cum vicinis gentibus inita, satis munitæ, in continuo versantur periculo, ne in potentiorum provinciam redigantur. Ex his igitur societatibus exsulat securitas, ad quam mortales tam vehementer anhelant; præsertim cum malitia & aliis insultandi libido, quæ calamitatum omnium fomites sunt, non derescant, sed potius indies acrescant. Hinc veteres Cananæorum Monarchiæ, cum admodum exiguae essent, nec foedera cum populis conterminis pangendo saluti & tranquillitati suæ prospicerent, ab Israëliticis brevi tempore vietæ ac subjugatae fuerunt. Taceo, quod ex paucitate civium pauca, nec asperitatem fortis nostræ satis mitigantia, commoda exspectari queant. Adeo proinde in civitatibus constituendis & conservandis minimum quoddam, quod finem earundem disturbat. Si autem rerum publicarum pomœria nimis late patet, multæque gentes unius pareant imperio, nec cives ipsi, nec ceteri vicini intemeratam salutem &

justam sibi polliceri possunt tranquillitatem. Ad immanem enim hanc molem continendam, & rite, ceu par est, dirigendam, immensæ requiruntur vires; vis enim quantitati movendæ erit proportionalis. Necesse igitur est, ut is, qui ad gubernacula regni sedet, summa potestate sit instructus, ac paucissimis, vel, ut rectius dicam, nullis legibus in imperio exercendo contineatur. In crescente autem ita Principis potentia, salus publica, quæ sine reciprocatione jurium imperantis ac parentium consistere nequit, maxime periclitatur. Ut enim flumina, quamdiu intra objectos coercentur aggeres, atque in suo decurrunt alveo, ingentes accolis præstant utilitates; ubi vero in nimiam intumescunt aititudinem, claustra, violentiæ suæ opposita, disrumpunt, ac vicinis agris horrendam inducunt vastitatem; ira etiam legibus firmata potestas per singulas provincias innumera diffundit commoda, quæ ubi in Despotismum vergit, & Princeps cum fulmine potentia absolutæ ac tonitru verborum: *sic volo, sic jubeo &c* continuo increpat ac indies fulgurat, anxia formido, quæ fordes & egestatem comites habet, cunctos occupat angulos & felicitas, ob quam societas inita fuit, nuspian invenitur. Adde, quod in immensa ejusmodi imperia, qualis Monarchia quædam universalis foret, cives spontaneo consensu nunquam convenire possint; dira itaque armorum vi in hæc cogantur, necesse est. Ut autem elastræ vi comprimenti continuo ita reluctantur, ut hac vel parumper laxata, cum insigni prementis periculo protinus resiliant; ita quoque homines

nes oppressi, statumque suum jure belli mutatum æ-
gre ferentes, omnes captabunt occasions, jugum
servitutis valide excutiendi. In vastis proinde im-
periis perpetuae fermentabuntur suspiciones, dissidia
& contentiones, quæ tamdiu alentur, donec in cru-
entas erumpant factiones, quæ imperii robur ac ner-
vos vel sufflaminant, vel penitus destruunt. Esto
etiam, quod Princeps partim auctoritate & pruden-
tia, partim quoque minacibus phalangum cohortibus,
gliscentes sub favilla scintillas aliquamdiu possit cohi-
bere; in his tamen omnibus vix satis potentiae erit,
ad incendium hoc ita exstingendum, ut in furentes
nunquam erumpat flamas. Præterea, cum tot
tamque diversis gentibus regendis unius industria,
quanta demum cunque ipsa sit, minime sufficiat;
necesse est, prudentissimos civium eligat, quibus cu-
ram regionum, ad quas sua non pertingit solertia,
committat. His vero si parvam concesserit potesta-
tem; nec anomalias quasvis tollere, nec minitantia
pericula opportuno tempore vel prævenire vel evi-
tare possunt. Sin autem Proconsulibus his tantam
indulgeat potentiam, quantam muneris exigat ratio,
ipsi, ut mirabilia admodum sunt hominum ingenia &
sua sorte raro contenta, vel ambitionis illecebris ex-
citati, totam, quam defendendam sumferunt provin-
ciam, sibi subjicient, vel avaritiæ stimulis in trans-
versum acti, ingentia civibus imponent tributa &
terrā sic brevi temporis spatio prorsus exhaustient.
Princeps autem in metropoli sua, ut planeta quidam
primarius habitans, inordinatos hos satellitum suo-
rum

rum motus vel non perspiciet, vel si tandem animadverterit, vix tamen in vasto suo imperio satis inveniet exercituum ad superbiam horum compescendam. Sed latius adhuc serpit malum istud. Bellis lacerantur finitimi populi, terræ ipsorum spoliabantur, nec subsistit unquam fatigatus furor. *Parum enim est, intra orbem suum furere, ut loquitur Seneca.* Digna proinde sunt verba illustris Gallici scriptoris de magna LUDOVICI XIV Monarchia sic disserentis quæ, hic adferantur: Les ennemis d'un Grand Prince, qui a si long temps regné, l'ont mille fois accusé, plutôt, je crois, sur leurs craintes que sur leurs raisons, d'avoir formé & conduit le projet de la Monarchie universelle. S'il y avoit réussi, rien n'auroit été plus fatal à l'Europe, à ses anciens sujets, à Lui, à sa famille. Le ciel qui connoit les vrais avantages, l'a mieux servi par des défaites, qu'il n'auroit fait par des Victoires (a). Profecto, dum Romanii Italiam, seu angustam, egrediuntur, vietricesque aquilas per Orientem circumferunt, nec alios dominationis terminos, quam Tigrin & Euphraten agnoscunt, bella ex bellis continuo nascuntur, domo ferisque omnis exulat tranquillitas, atque respublica, quæ quondam mediocris, robustissima erat, postmodum autem amplissima ex summo honoris ac potentiae fastigio præceps in fatale ruit exitium, suaque ruina plurimas involvit civitates. De Scipione igitur, Heroë in sago & toga incluto, perhibet Valerius Maximus, quod DEOS immortales potius orandos esse duxerit, ut Populi Roma-

Romanì res perpetuo servarent incolumes, quam
ut meliores easdem amplioresque redderent; &
publicis tabulis solemnem precationis modum ad
hunc tenorem emendari jussérunt: prorsus quasi præ-
vidisset futuras calamitates, ac patriam suam in
Claudiano Poëta ingemiscentem:

----- *heu prospéra Fata!*

*Quid mibi septenos montes turbamque dedistis,
Quæ parvo non posset alt? Felicior essem
Angustis opibus; malem tolerare Sabinos
Et Vejos, brevior duxi securius ærum.
Ipsa nocet moles. Utinam remeare liceret
Ad veteres fines & mænia pauperis Anci.
Sufficerent Hetrusca mibi, Campanaque culta,
Et Quinti Curiique seges, patriæque petenti
Rusticus & proprias ferret Dictator aristas.*

(a). L' Esprit des Loix, Tom. I, p. m. 213.

§. III.

Vidimus civitates aptissima ac tutissima tran-
quillitatis, civium munimenta; salutem tamen
perenaem atque inconcussam in rebus publicis vel
parvis admodum vel nimium vastis quæsivimus
quidem, sed nullam invenimus. Illæ enim levi ar-
morum adparatu subjugari possunt, hæ autem, in-
star immensi ac turbulenti Oceani nunc commotos
fluctus ægre continentis, nunc adjacentia littora
inundantis ac corruptentis, internam securitatem
satis defendere non valebunt, & præterea a vici-

nis populis, quos, opibus elatæ, laceſſere non dubitariunt, ſæpe turbabuntur. Ne igitur tot votis expetita totque curis firmata civitatum felicitas ab ullo turbine, extrinſecus furente, convellatur ac deſtruatur, neceſſarium omnino eſt, ut imperia quævis ad finitima talem habeant potentiaſ relationem, ut una reſpublica, increſcente nimium alterius magnitudine, in periculum non incurrat, libertatem & ſecuritatem ſuam penitus amittendi, hoc eſt, ut phraſi utar Politicorum, imperia debent eſſe inter ſe æquibrata. Similitudo hæc a libra, juſto modo conſtructa, eſt petita. Si enim hujus lancibus æqualia utrinque pondera imponantur, æquilibrium oritur; in quo ſtatu libra ſibi relicta manet tranquilla, vel, ſi demum a cauſa quadam externa ſitum ſuum mutare cogatur, ſponte ſua brevi poſt ad priftinam atque placidam revertitur quietem. Æquilibrium hoc imperiorum, cuius men- tionem fecimus, non id involvit, ut omnibus per totum orbem regnis æquatae pareant territoriorum portiones, muſto minus eo tendit, ut ſinguli Princi- pices æqualibus viribus atque paribus inſtructi ſint opibus; talem enim exæquationem vel ſvadere vel inducere velle non tantum abſonum foret, ſed etiam maxime pernicioſum. Sed requirit illud ſolummodo, ut imperia atque regna cardinalia illam inter ſeſe habeant potentiaſ proportionem, ut ne unum vel plura uni vel pluribus pro lubitu jugum imponere queant; atque ut bina illerum, vel ſaltim non admodum multa, conjuſtis inter ſe

se viribus, Principi cuicunque, violenta ambitionis febri perusto vel consociatis Principibus pluribus, possessioni alieni imperii avare inhiantibus, fortiter resistere, atque vim vi valide repellere possint. Ad æquilibrium igitur hoc vel constituendum vel constitutum rite æstimandum Principum vires inter se sunt comparandæ. Has vero ex sola limitum amplitudine frustra quis colliget. Ut enim obesitas incorruptæ sanitatis indicium non est; ita nec magnitudo spatioſa potentissimam semper prodit rempublicam. Invenire enim est regna & statutus, optime monet Baco de Verulamio, ambitu quidem & regionum tractu valde ampla, quæ tam ad fines ulterius proferendos aut latius imperrandum sunt minus apta, alia contra ex tensione satis exigua, quæ tamen bases, in quibus Monarchiæ inædificantur, esse possunt (a). Quamvis autem nulla certa detur mensura, ad quam, ceu ad justam bilancem, Principum potentia exigi potest; ceteris tamen robustior merito censetur illa civitas, quæ civium, in fôrdido ignaviæ aliorumque vitiorum luto fese non voluntantium, sed maxime industriorum continuosque labores mollier non recusantium, numero abundat: in qua scientiæ sollicite foventur ac gnaviter excoluntur, nec non artes quævis læta indies capiunt incrementa. Docuit autem experientia Principes, proprias vires ad summovendos hostiles infaltus non sine damno civitatis solas adhibeni; quamobrem per pacta aliarum gentium auxilia, urgente necessitate

mittenda, sibi præstolari solent. In fœderibus autem his pangendis id anxie curat cordatus Politicus, ut illas in primis res publicas sibi adjungat, quibus æquilibrii conservatio æque necessaria est, ac ipsi; ut scilicet eo paratiōres & promtiores illas habeat, ad civitatem suam, ingruentibus periculis, tutandam ac vindicandam, quo certius compertum habeant suam, rem in violatae reipublicæ discrimine agi. Præterea notandum est, quod dari possint Principes æquali fere potentia instructi, qui tamen pro ratione situs ipsarum terrarum vel aliarum circumstantiarum in systemata civitatum eorumque constitutionem diversis plane modis influant; haud aliter ac fixæ omnes, licet soli magnitudine forte non cedant, inæqualem tamen in sublunaria habeant influxum. In imperiis proinde distingvimus potentiam, relativam unam & alteram realem, quæ non solum meditantium conceptu, verum etiam ipso actu differunt. Gallia, regnante LUDOVICO XIV, ad summum potentia fastigium pervenerat, sed quod realis potentia ab eodem gradu longe abs fuerit, Historia eorum temporum neminem dubitare finit. In statu æquilibrii æstimando, utramque quidem potentiam, illam tamen potissimum, in censum venire, & res ipsa & fœdera recentiori ævo inita satis comprobant superque. Ex natura denique æquilibrii hactenus evoluti & explicati, colligi potest, quod per illud Principi nullum omnino acquiratur jus in constitutionem internam civitatis alterius, æctissimo fœde-

derum vinculo cum ipso connexæ. Hinc imperans quilibet optimis institutis, in nullius præjudicium tendentibus, commoda civitatis suæ promovere, eandemque ad summum gloriae ac potentiae fastigium deducere potest, nec sic tamen æquilibrium turbare judicandus: Sed hoc tum demum perversitur, cum imperiosi Principes & altum solummodo spirantes, modestiæ ac æquitatis limites migrant, viribusque suis in manifestum aliarum gentium damnum abuti non dubitant.

(a). Vid. *Interiora Rer. de profer. imp. limitibus*

§. IV.

Plerarumque rerum, quæ humanæ prudentiæ ac industriæ suam debent originem, ea est natura & indoles, ut suis gaudeant commodis, sed variis simul incommodis ita premantur, ut mens nostra in ambiguo sape hæreat, quænam horum prævaleant? A communi hac sorte ne quidem imperiorum æquilibrium eximendum esse, qui res accuratius ruminant, fatentur Politicorum Phœnices. Sensu suo abundare illis libenter permittimus, qui nominatum æquilibrium, eeu elegantem tantum vividæ imaginationis lusum considerant, nullumque propterea usum, præterquam in Systematibus Scriptorum adornandis, habere, iterum iterumque crepant. Hi autem fere sunt, qui justam æquilibrii hujus notionem non habentes, Mathematicam quandam subtilitatem hoc

vocabulo indigitari, & sibi & aliis, sed perverse admodum, persuadent. Mittamus autem, uti par est, inanes nugas in re, si quæ alia, maxime seria, fructusque colligamus svaviores, quam quos in pretiosis Hesperidum hortis fabulosa fixit antiquitas. Ut igitur æquilibrium jurium inter Principem ac cives tranquillitatem reipublicæ internam conservat & promovet; ita per æquilibrium imperiorum, ceu ægidem, salus externa defenditur atque ægre convellitur. Hoc enim belli cupidus susflaminatur, populis ob potentiam elatis justa frena injiciuntur, & Principes terribiles, qui ut majus sibi comparent regnum, cælum & terram follicitare & hanc illi miscere non dubitant, intra certos subsistere limites coguntur, vel etiam in cursu victoriarum, ne plus ultra progreedi queant, optime &, velut injectis compedibus, retardantur. Ponamus contra æquilibrium inter imperia tolli, maximamque rerum omnium catastrophen horrendamque tragædiam mox infecuturas videbimus. Quemadmodum enim, sublata vi centripeta, omnia in superficie telluris constituta corpora excuterentur & circum circa globum nostrum acta maximam efficerent confusione; ita quoque summa imis miscerentur, nisi populi, gloriæ ac opum œstro perciti, quales quidem omni fere tempore extiterunt, per æquilibrium memoratum, ceu per vim quandam politicæ centripetam, intra debitum coercentur gyrum. Si porro experientiam consulamus, satis superque inve-

niemus, quod postquam æquilibrium imperiorum inter Europæos Principes majori cura observarit cœperit, perniciosissimus ille, qui ab antiquissimis retro temporibus invaluerat, bellis alios laceſſendi fervor, ſenſim ſenſimque defervuerit, in cultæque barbarie placidi ſuccellet mores. Etiamſi vero turbines bellorum adhuc ſuboriri & queant & soleant, fieri tamen non potest, quin omnium animis in æquilibrium intentis, hoc tandem, ceu Phœbus poſt nubila redux, in ſpem pacis magis diurnæ obtineatur. Horum enim bellorum vix alia quam tempeſtatum eſt natura, quæ paulisper pigrum ventilant aërem, mox tamen murmura deponunt, ubi antiquum ſuum recuperaverit atmosphæra æquilibrium. Denique cum per conſtitutum æquilibrium, præter curam & tutelam ſuæ civitatis, pars quædam ſecuritatis adjacentium populum ad Principem quemvis devolvatur; neceſſe eſt, ut multi imperantium majores hodie comparent & ſuſtent exercitus, quam quidem antea fieri solebat. Atque hoc præcipuum eſt incommodum, cuius æquilibrium insimulatur, ſed cui circumſpectus Princeps multis mederi potest modis. Hanc tibiam inflat acutissimus ille Callus, cuius in §. 2. mentionem fecimus, æquilibrium dictum parum gratis coloribus ſic depingens: Une nouvelle maladie s'est repandue en Europe, elle a failli nos Princes & leur à fait entretenir un nombre desordonné de troupes. Elle a ſes redoublemens & elle devient nécessairement contagieufe. Car ſi-tôt qu'un état

augmente ce qu' il appelle ses troupes, les autres soudain augmentent les leurs de façon qu' on ne gagne rien par la que la ruine commune. Chaque Monarque tient sur pied toutes les armes, qu' il pourroit avoir si ses peuples étoient en danger d' être exterminés & on nomme paix un état d' effort de tous contre tous. (*) Transciant cetera, quæ Auctor noster, Enthusiasmo quodam politico abreptus, de æquilibrio imperiorum potius vaticinatur, quam demonstrat.

(*). L' Esprit des Loix Tom. I. p. m. 351.

§. V.

SPonte jam devolvimur ad moralitatem æquilibrii imperiorum considerandam, quæ nullo non tempore inter præstantissimos Politicos pomum Eridos fuit; prouti sententiarum divertia, in quæ abierrunt, satis superque comprobant. Nonnullos enim invenire licet, qui rigidos adeo agunt Catones, ut quodvis potentiae superpondium, ceu tranquillitatis publicæ violationem, etiamsi cum nullius manifesta læsione sit conjunctum, respiciant: Principes gloria rerum gestarum atque opibus eminentes, ut secundos Phaëtontes reputent, quorum scilicet ambitio terrarum incendio pasceretur, nisi bello & mature sumtis armis pars virium ipsis admatur. Ne vero in re maximi ponderis, quæ pondera civitatum expendit, præter meritum dicam alicui scribam, agedum quosdam adducamus auctores ut pro se ipsis verba faciant. Nihil jam mora-

moramur Hobbesium, qui jus quidem sic dictum
 naturæ, sed ab ipsa natura quam maxime abhor-
 res, in libro de cive commentatus est. Statuit au-
 tem hominibus in statu Naturali viventibus com-
 petere jus in omnia, & mensuram juris in hoc statu
 solam esse utilitatem. Tandem subjicit: spes igitur
 unicuique securitatis conservationisque suæ in eo
 sita est, ut viribus artibusque propriis proximum
 suum vel palam vel ex insidiis præoccupare pos-
 sit (*a*). Quibus ex orco petitis principiis, Princi-
 pes in continua bella facile concitasset, si modo illi æ-
 que audaces in aliis lādendis fuissent, ac ipse te-
 merarius in ipsis excufandis. Parum quoque in
 præsenti negotio sapit acutissimus alioquin Koehlerus,
 quamvis saporem, ad rigorem usque Mathemati-
 cum, exactum & exquisitum habere videatur. Ita
 autem ille calculos subducit: Dantur lāsiones intol-
 erabiles, gentibus probabiliter metuendæ, quæ
 sunt effectus vel certi vel probabiliter certi poten-
 tiæ alicujus gentis increscentis, ejusque jure tre-
 mendæ tanquam caussæ. Jam cum jure gentium
 refrenari possint lāsiones ejusmodi intolerabiles;
 gentes quoque jure pollent eo dispiciendi, ne gen-
 tis alicujus potentia increscens degeneret in tre-
 mendam: Ergo jure G. licet arripere remedia du-
 riora, si mitiora non sint proportionata (*b*). His
 suffragatur elegantissimus ille Gallus, cuius sæpius
 mentionem fecimus: Entre les sociétés le droit de
 la défense naturelle entraîne quelque fois la néces-
 sité d'attaquer, lorsqu'un peuple voit qu'une

plus long paix en mettroit un autre en état de le detruire, & que l' attaque est dans ce moment le seul moyen d' empêcher cette destruction (c). Eadem quoque via incedit diligentissimus Gundlingius ; nisi quod mordacia potius verba, quam solida propinat argumenta : *Diejenigen / inquit, welche sich einbilden / man könnte mit guten Gewissen sich denjenigen nicht wiedersetzen / welche an Macht und Kräften sich ausbreiten / verstehen weder die rechte noch die wahre Politique.* Ich belache also die in Schulen getriebene und vertheidigte Lehre / wodurch man behauptet : *metum crescentis potentiae non esse justam belli caussam (d).* Sed

- - - - - *risum teneatis amici.*

Rotundo satis ore loquitur Baco de Verulamio, quamvis hominibus magis placere, quam castæ litare veritati velle videatur: Principes huic rei perpetuo invigilent, ne quis ex vicinis in tantum increscat, vel novis territorii augmentis, vel commercium ad se trahendo, vel proprius accedendo aut similibus, quo majorem nanciscatur lædendi potestatem, quam antea habuerat. - - - Neque recipienda est opinio quorundam ex Scholasticis : *Bellum juste suscipi non posse, nisi ob injuriam aut provocacionem præcedentem.* Siquidem justus metus imminentis periculi, etsi violentia aliqua non præcesserit, procul dubio belli caussa est competens & legitima (e). Ab his vix latum discedunt ungvem Joh. Jac. Lehman (f), Elias Frondin (g), aliisque, quorum argumenta recensere prolixum admodum foret.

(a) De

- (a) De Cive Cap. V. §.1. (b). Jus sociale & Gent.
 ad Jus Naturæ revocatum p. 278. §. 1659. (c). L' Esprit des
 Loix T. I. Livr. X. Chap. II. (d). Dissert. de Statu Nat.
 Hobbesii Cap. VIII. §. 12. (e). Interiora rerum; *de imperio. Cf.*
 (f). Trutina vulgo bilanx Europæ, norma belli pacisque
 (g). Dissert. De æquilibrio. Europæ §. 8.

§. VI.

IN argumento tam arduo, quod non otium quo-
 rundam colonorum, sed salutem & tranquillita-
 tem totius ferme mundi conceernit, nihil omnino
 sentire intempestivæ ignorantiæ signum foret, recte
 autem sentire, subactum magis requirit judicium,
 quam a tenera nostra ætate jam exspectari possit.
 Cum vero alea dudum sit jacta, & res eo devenit,
 ut nostram adponamus sententiam; in eadem pro-
 ferenda ac vindicanda sedulo curabimus, ne ab e-
 videntissimis Juris Naturalis ac Gentium decretis la-
 tum discedamus ungvem. Quamvis igitur, ut mo-
 net Tacitus, (a) insita mortalibus sit natura, re-
 centem aliorum felicitatem ægris introspicere o-
 culis; atque ut Lucanus canit:

Fuit bæc mensura timoris
Velle putant, quodcumque potest; (b) - - -
 felicitatis tamen & securitatis publicæ parum æqui
 sunt censendi æstimatores, quotquot æquilibrium
 imperiorum adæquatam belli & pacis normam con-
 stituunt, ac proinde increcentem vicini potentiam,
 & metum hinc ortum, justam bellorum caussam es-
 se, iterum iterumque crepant. Inconcussum enim
 manet Catholicum Juris Naturalis principium: Ne-
 minem

minem esse lædendum. Supponit autem omnis læ-
sio malum quoddam aliis illatum, cuius reparatio
eidem Juri Naturali convenienter exigi potest; ita
tamen ut reparatio damni illati sit proportionalis
ipsi damno. Qui igitur damna non accepta resar-
cire nititur, alios violat; atque adeo in memora-
tum Juris Naturæ præceptum graviter impingit. Unde
porro consequitur, quod qui Principi in tranqui-
lllo agenti ob increcentem justo modo potentiam
bellum infert, dupli modo peccet, partim quod
reparationem damni sibi non illati crudeliter exi-
gat, partim etiam, quod mediis utatur rigidissimis,
cum tamen finis, salus videlicet publica, per mi-
tiora posset obtineri. Fas enim est in hac re Me-
dicos imitari, qui ad amputationem & exustionem
non confugiunt, nec remedia unquam propinant
Heroica, ubi lenioribus est locus. Pari prorsus
ratione Principes ad bellum, quod malorum o-
mnium gravissimum est, non provolent, si obortæ
lites amica magis via componi queant. Potentio-
res enim offendendo ex incerto malo certam sibi
accelerant ruinam. Accedat autem metus, idemque non
vanus & imaginarius sed verosimilis, nullum ta-
men adhuc illatum est damnum, nedum
irreparabile, quod solum bello vindicandum. Præ-
terea ratio status, anima illa negotiorum Politico-
rum, multis omnino obnoxia est vicissitudinibus,
& modo hunc modo alium sequitur circumstantia-
rum impetum. Quamobrem saepe factum esse, fida
docuit experientia, ut periculorum fulgura reipu-
blicæ

blicæ cūdam imminentia, in tonitrua subito mutata, quæ per alias regiones ingenti fragore fuerunt disploſa; ſicque gravis ille metus brevi post ſua quali ſponde evanuit. Ulterius ſi liceat parvis magna componere, notandum eſt, quod ut per ci-vitatem ſocietas hominum quorūcunque oritur, ita quoque per æquilibrium imperiorum ſocietas quædam Principum conſtituatur. Quamvis autem utraque hæc ſocietas in multis invicem diſferat, respectu ſiniſ tamen ambæ conveniunt, quod ſci-licet ad ſalutem generis humani tendant. Ut igi-tur imperium, in quo opulentiores ob folias opes, juſte licet adqūilitas, gravissimis afficiuntur pœnis Tyrannis cenſeri debet; ita ſi per æquilibrium cuivis foret integrum, Principes opibus ac viribus conſpicuos, hiſ tamen non abutentes, bello perſequi, ferinas nobis fingamus reſpublicas neceſſe eſt. Bene om-minno Cicero: Quis hoc ſtatuit unquam, aut cui concedi ſine ſummo omnium periculo po-teſt, ut eum jure potuerit occidere, a quo metuiffe ſe dicat, ne ipſe posterius occideretur. (c). Quod ſi vero hoc intra privatos lares non liceat, multo minus Principes, ſolo metu vicini, armis ſe accingere poſſunt, quoniam ſinguli quos faciunt adparatus mediocrem nunquam poſt ſe trahunt ſtragem & calamitatem. Porro, ſicut potentia Physica aliquid agendi ipsam actionem bonam non reddit, ceu in Philoſophia Præctica de monſtrari ſolet, ita nec impotentia ad moralitatem actionis quidquam facit; proindeque nec infirmitatis fuæ ſenſus respectu virium alteri-

us, illi jus quoddam perfectum in hujus opes con-
cedit. Ponamus autem tantisper, ut adversæ sen-
tentiae patronis aliquid demus, increcentem Prin-
cipis potentiam esse justam belli caussam. Igitur,
cum justa ejusmodi caussa ne concipi quidem pos-
sit, nisi ab altera summa ponatur injustitia; ergo
Princeps ad summum potentiae gradum nec perve-
nire, nec semel obtentum sine summa injuria te-
nere potest. Enimvero cum moralitas mediorum
habeat finis rationem, atque ex illo optime diju-
dicetur; oportet, media quibus Princeps ad opum
culmen continuo nititur ab injustiæ macula
nunquam eximi posse. Jam vero incrementa im-
periorum vel sunt naturalia vel industrialia. Illa
sunt, quæ per matrimonia, hereditates, testamenta,
aliosque his similes modos fiunt, quæ ceu munera
optimi ac benignissimi Numinis sunt consideranda.
Illi autem cum ne quidem iste populus, qui in
alienam transit dominationem, læditur, multo mi-
nus vicini, quorum status sic non mutatur, justam
hinc arripere possunt caussam, terram Principis in-
vadendi ac partem earum sibi subjiciendi. Nec
industriales accessiones Principi vitio verti possunt.
Per prudentiam enim Principis imperia augen-
tur, si scientias, agriculturam, artes manuarias,
res metallicas & commercia, quæ felicitatis civilis
fulcra sunt, sedulo promoveat, si parsimoniam do-
mi, forisque fidem erga amicos sanete colat, ceu
nervose innuit Sallustius (*d*). Unde porro vi præ-
missarum, hypothesi dissentientium nixarum, sequi-
tur,

tur, Principem, qui teneram felicitatis civium curam agit, esse injustum. Abominanda certe conclusio, quam argumentis utcunque speciosis nunquam a se amolientur, qui metum inter justas belli causas referunt. Stante porro nominata hypothesi, nullus princeps tranquillam imperii, justo licet titulo acquisiti, possessionem unquam sibi polliceri potest, ubi viribus tantillum eminuerit. Hinc nulla foedera tam firma ac religione adeo sancta, quin metu rescindi & queant & debeant. Hinc imbecilliores in potentiorum perniciem arma continuo capesserent, & hi illos prævenire studerent, unde bellum omnium in omnes, teterimus ingenii Hobbesiani abortus, adstruitur. Præterea si æquilibrium memoratum adeurata foret belli pacisque norma, imperiorum potentia quocunque tempore exactissime cognosceretur, ut eadem recte librari queat. Penitus ergo & mature cognita erunt, ut alia reticeamus, arcana rerum publicarum maxime abstrusa, quæ consummata notitia ne quidem in maximos cadit Politicos. Si autem ex defectu talis cognitionis verosimilibus standum foret opinionibus, quam leves esse possint bellorum causæ, quisque intelligit. Adde, quod nullum judicium universale Principes agnoscant, ad quod suas deferant querelas, easdemque componant. Unde denuo sequitur, Principem opibus valentem, in hac hypothesi Tityi fata mansura, quippe cuius crescentes vires a finitimis perpetuo arroderentur. Ut autem quam jejuna sit dissentientium

entium argumentandi ratio eo melius adpareat, ju-
vat, primipilare argumentum, quo suam palliare so-
lent sententiam, in medium adferre. Ita autem, teste
Heineccio, (e) calculos subducunt; Quicunque
habet voluntatem & potentiam aliis cogendi, ejus
aggressionem præoccupare possunt. At in statu Na-
turali viventes & volunt & possunt me aggredi: vo-
lunt, quia natura mali sunt; possunt, quia viribus sunt
instructi: Ergo. Enimvero qui syllogismo tam vi-
tioso convincitur, næ ille nullis etiam rationibus
persuaderi potest. Metus insuper contermine
validæ gentis tanto minus justifica belli cau-
sa citari potest; cum ex Historia abunde constet,
quod per ejusmodi metum imperia lète diuque vige-
rint, ipsoque sublato, velut tabe confecta, concide-
rint. Florente Carthagine, crevit Roma. Remoto
autem illius mteu, sublataque imperii æmula, non
gradu sed præcipiti cursu a virtute ad vitia trans-
cursum descitum est, ut observat Vellejus Patercu-
lus. (f). Tandem & hoc in præsenti negotio no-
tandum, quod amplissima imperia tantas raro habe-
ant vires, quantas externa mentiatur species. Ut e-
nim in Physicis actioni æqualis sed contraria depre-
henditur reactio; ita etiam in Politicis qui ab omni-
bus metuitur, ipse vicissim singulos metuere cogitur.
Hinc primo evenit, ut princeps, cuius in nimium
crevit potentia, ægerrime inveniat, quorum fœderi-
bus fidere tuto queat; quamobrem sibi suisque re-
linquitur viribus. Ambiat aliorum amicitiam, aure-
os illis polliceatur montes, vix tamen fidem inveni-
et;

et; aliud enim beneficium ab ipso exspectandum non esse quisque credit, quam quod Ulyssi Polyphemus promiserat, scilicet ut, ceteris devoratis, postremus deglutiatur (g). Ex defectu autem sociorum potens admodum Princeps ingentes copias sub alma etiam pace comparare cogitur, quarum sustentatio vicinis quidem formidolosa est, ipsis autem civibus maxime pernicioса. Bene itaque Debarus, Cyri amicus, spatioſa imperia corio adſimilavit, quod alia parte iſſitentem tollit, aliam ſi pede preſſerit. Porro, ut Sol, ubi ad Tropicum in hæmisperio noſtro pervaenit non altius adſcendit, ſed in motu ſuo pergens verſus alterum Tropicum magis magisque decinat, ita quoque imperia ſua habent punēta foliſtialia, ultra quæ dum nituntur, ad interitum ci- tius feriunve vergunt. Nam quanto ceteris omnibus regnis magnitudine antistant, tanto majori decidunt lepſu, quia plus ponderis habent ad rui- nam, quæ ſunt ceteris altiora, ut loquitur Laſtan- tius: (h) Et

Pulchris ſtare diu Parcarum lege negatur.

Cum itaque metus ex potentia vicini fit admodum incertus, bellorum autem damna certissima & atrocissima; ſaluti & tranquillitati generis humani pelli- me consulunt, qui æquilibrium imperiorum iuſtam belli pacisque normam conſtituant. Quamvis igitur, ut abunde haec tenus demonstravimus, propter iſi- gnem potentiam nemo bello fit laceſſendus: Politici- corum tamen, quorum ingenii, ceu firmis cardini- bus

bus systemata imperiorum volvuntur, munus est, talia saluti & securitati publicæ circumponendi præsidia, quibus perrumpendis violentia alterius, si quando debaccharetur, ægre sufficiat. Cohortes itaque numerosiores & exercitatores reddendæ, & castella, quæ, facto bello, primum excipient impetum, probe munienda. Ante omnia vero in fœderibus pangendis civitatum singularum vires mutuis ita librändæ sunt auxiliis, ut difficile sit alteri alteram opprimere & subjugare. Quod reliquum est adversus incertos metus a Divina Providentia & ab innoxia cautione, non autem a vi præsidium est petendum, ut candide monet Grotius (i). Vivit enim in cælis potentior Monarcha, ille intolerandæ superbiæ vindex, qui immanes vires facile enervabit, injustosque triumphos suo tempore compescet atque evertet.

(a). Annal. Libr. II. (b). Pharsal. Libr. III. v. 100. & 101. (c). Cicero in Orat. pro Tull. apud Quintil. L. V. C. 13. (d). De Bello Catilin. p. m. 6. (e). Prælect. Acad. p. 104. (f). Libr. II. C. I. (g). Verba sunt Jacob. I. Angliae Regis apud Cambdenum in Annal. rerum Angl. A. 1687. p. 519. (h). In institut Divinis (i). De Jure belli & Pacis Libr. II. C. I. §. 17.

